

Ude på sidesporene

Af Steen Hildebrandt, professor, Ph.D., Aarhus Universitet, Mandag den 7. november 2011, 22:30

Steen Hildebrandt: Danmark har en meget stor og voksende gruppe af mennesker i alle aldre, der ikke har nogen som helst udsigt til at kunne blive nyttige bidragydere til værdiskabelsen i det danske samfund i fremtiden.

Regeringen er fra dag 1 konfronteret med meget store og alvorlige problemer. I stedet for at bruge tiden på at tale om løftebrud skal vi se fremad. Der er gigantiske udfordringer; nogle af dem kommer til os udefra, og der må vi gøre det bedst mulige ud fra de udefra givne muligheder og betingelser; men en hel del problemer er af indvortes art, og dem er der ingen undskyldninger for ikke at gå i krig med.

750.000 danskere (i den såkaldt arbejdsduelige alder) er uden for arbejdsmarkedet; det er flere, end der er på arbejdsmarkedet, sagde beskæftigelsesministeren på et møde med danske socialchefer forleden.

Danmark har op gennem sidste halvdel af 1900-tallet udviklet sig til et meget rigt og interessant velfærdssamfund. Vi har kørt det meget langt ud; ikke mindst i Anders Foghs regeringsperiode blev der ruttet ganske alvorligt med pengene; det var jo en af Fogh-regeringens strategier for at vinde valg efter valg at købe sig til stemmer ved at dele rigeligt ud af offentlige midler. »Fra frås til smalhals« sagde en kommunaldirektør til mig om den bevægelse, vi skal igennem fra Fogh-Lars Løkke-regeringen til den nuværende regering, der under ingen omstændigheder kan tillade sig at fortsætte den lette omgang med offentlige midler, der i virkeligheden karakteriserede de borgerlige regeringer. Nu er det smalhals i den forstand, at der virkelig skal prioriteres skarpt, når offentlige midler skal anvendes.

Det er et gigantisk problemkompleks, som den nye regering må adressere. Og som er så sammensat, at det formentlig kun kan adresseres og håndteres, såfremt flere ministerområder involveres og bidrager. Og det er en hastesag! – Steen Hildebrandt, professor, Ph.D., Aarhus Universitet

Jeg vil tage fat i et aspekt af dette, der efter min vurdering er så vigtigt, at det kalder på et særligt udvalgs- eller måske ligefrem kommissionsarbejde. Det handler om et gråt felt, der udspænder sig mellem uddannelses-, social- og beskæftigelsesområdet - og måske flere andre områder. Vedrørende fag- eller ministerområder, så er noget af det, man nødvendigvis må bemærke i forbindelse med den nye regering, at den ikke har præsteret nytænkning overhovedet, når det handler om regeringens egen organisering af regeringsarbejdet. Den kører videre i alle de gamle spor.

Op gennem 1900-tallet har uddannelse været et meget centralt tema. Uddannelseslokomotivet er tordnet gennem landskabet i den periode, hvor industrisamfundet for alvor blev udviklet. Der var virkelig fart på både i den industrielle sektor og i hele uddannelsessektoren. Danmark skulle uddannes. Uddannelse var et nøgleord. Mange nye uddannelser så dagens lys. Andre blev reformeret, fusioneret, centraliseret, internationaliseret, globaliseret. Vi har haft travlt - meget travlt.

Op gennem de seneste årtier er der opstået, hvad jeg vil kalde en stribe restproblemer i det danske samfund, der for en stor dels vedkommende har deres rod i uddannelsessektoren. Jeg benytter bevidst dette lidt voldsomme udtryk for at understrege, hvor alvorligt jeg anser problemet for at være.

I det danske samfund findes der en uhyggelig stor gruppe af mennesker, der er kørt ud på forskellige former for sidespor, alt imens hovedtoget buldrer frem med store pres og krav om høje præstationer, hurtige gennemførelsestider på studierne, specialundervisning i stadig stigende omfang i folkeskolen, overalt med krav om høje karaktergennemsnit; gennemsnit der offentliggøres og kan sammenlignes - det kaldes konkurrence og gennemsigtighed, dvs. nationale og internationale sammenligninger af karaktergennemsnit. Der skal være to lærere pr. klasse; 95 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre (en af de eksisterende) ungdomsuddannelser; 60 pct. af alle unge skal have en (af de eksisterende) videregående uddannelser; flere unge end nu skal have en (hurtig) universitetsuddannelse; Danmark skal være blandt de bedste i Europa, i verden, når det handler om målbare simple resultater inden for både det ene og det andet.

»Today's problems come from yesterday's solutions«, sagde Albert Einstein. Et problem kan ikke beskrives og løses med den tænkning, der har skabt det, sagde han også, og det var i virkeligheden en anden måde at formulere den første sætning på. Det er det, vi i vid udstrækning forsøger inden for den danske uddannelsesverden, for her skal

man lede længe efter virkelig nytænkning. Vi kører videre ad de samme spor, selv om en stribe af tegn viser os, at det er forkerte spor. Mange unge vil ikke ind på en ungdomsuddannelse, men det skal de. Mange unge kan ikke studere på et universitet, men det skal de (og stadig flere) have lov til; universiteterne kan tilsyneladende ikke præstere ordentlig og tidssvarende undervisning, men der skal endnu flere ind på vore universiteter.

Ude på en række sidespor hober der sig stadig flere mennesker op, som næsten ingen opmærksomhed får. De er tabt. De er tabere. Det handler om mange ufaglærte mennesker. Det handler om mere end 100.000 helt unge mennesker, der er uden for både uddannelses- og arbejdsmarkedet. Det handler om betydelige grupper af flygtninge og indvandrere, om kontanthjælpsmodtagere, om mennesker, der som meget unge har fået tildelt livsvarig invalidepension. Det handler om meget store grupper af ordblinde mennesker og mennesker, der er funktionelle analfabeter.

Det drejer sig om arbejdsløse akademikere, der ikke reelt har udsigt til et arbejde, der ligger inden for deres kompetencefelt. Og inden vi får set os om, drejer det sig desuden ikke bare om en stor gruppe arbejdsløse akademikere, men om en stor gruppe både inkompetente og arbejdsløse akademikere, der aldrig vil få et job svarende til deres formelle uddannelse, ikke primært fordi der ikke er ledige jobs, men ganske enkelt fordi de ikke har de kompetencer, som deres uddannelse formelt set skulle indebære. Vi får ganske enkelt et stigende proletariat af arbejdsløse og udygtige akademikere. Der skal efter min opfattelse helt sikkert ikke flere unge mennesker ind på de eksisterende universiteter, men formentlig ind på helt andre, for nogles vedkommende endnu ikke eksisterende uddannelser.

Jeg kunne blive ved. Danmark har en meget stor og voksende gruppe af mennesker i alle aldre, der ikke har nogen som helst udsigt til at kunne blive nyttige bidragydere til værdiskabelsen i det danske samfund i fremtiden.

Alt dette repræsenterer et selvstændigt og stort problem for alle disse mennesker og deres familier - isoleret set. Samtidig er det et kæmpemæssigt socialt og velfærdsmæssigt problem. Hvis alle tilgængelige demografiske og arbejdsmarkedsmæssige forudsigelser holder bare nogenlunde stik, så har det danske samfund om 5-8 år et meget stort underskud af medarbejdere af mange slags. Det eneste, man kan sige med sikkerhed er, at mange af de grupper af mennesker, jeg har omtalt ovenfor, umiddelbart set ikke har de nødvendige kompetencer til at kunne deltage i de produktions- og værdiskabelsesprocesser, der til den tid skal finde sted i Danmark og hvortil der vil være et meget stort behov for mennesker.

Mange af disse problemer kan ikke og bliver ikke adresseret og håndteret inden for de eksisterende uddannelser og systemer. Men de er der, og de er alarmerende i omfang og alvor. Det er et gigantisk problemkompleks, som den nye regering må adressere. Og som er så sammensat, at det formentlig kun kan adresseres og håndteres, såfremt flere ministerområder involveres og bidrager. Og det er en hastesag!